

Vibrafono evoliucija muzikos stilių raidoje

The Evolution of the Vibraphone in the Development of Musical Styles

Marius Šinkūnas

Lietuvos muzikos ir teatro akademija
E. p. marius.sinkunas@lmta.lt

Santrauka. Straipsnyje analizuojama vibrafono evoliucija muzikos stilių raidoje. Palyginti su kitais perkusiniaisiais instrumentais, vibrafonas yra labai jaunas – pirminė jo versija buvo sukonstruota daugiau nei prieš 100 metų – 1916 m. Nors užsienio literatūroje vibrafono evoliucija nėra naujas tyrimų objektas, dažniausiai ji nagrinėjama džiazio atlikėjų kontekste. Darbų, kuriuose vibrafono evoliucija būtų aptariama įvairių muzikos stilių raidoje, yra mažiau, o tokių, kuriuose būtų minimos Baltijos šalys, konkrečiai – Lietuva, nėra. Atliekant tyrimą naudoti mokslinės literatūros ir repertuarų analizės, sintezės bei apibendrinimo metodai.

Mokslinės literatūros analizė parodė, kad nuo 1921 m., kai vibrafonas buvo pristatytas pasaulinėje instrumentų parodoje JAV, atlikimo stilius šiuo muzikos instrumentu labai pakito ir temбриškai, ir techniškai. Šiuolaikiniame muzikos pasaulyje vibrafonu atliekamos ne tik melodinės linijos, bet ir akompanimentas, kontrapunktas, ritmika bei harmonija, demfrovimas, garso slopinimas ir sudėtinga pedalizacija. Tai yra šiuolaikinė vibrafono atlikimo mokykla. Deja, Lietuvoje dėl susiklosčiusių istorinių ir politinių aplinkybių vibrafonas netapo muzikos kultūros dalimi ir iki šiol laikomas nišiniu instrumentu.

Reikšminiai žodžiai: vibrafonas, evoliucija, muzikos stiliai, vibrafono atlikimo mokykla.

Summary. The paper analyses the evolution of the vibraphone in the development of musical styles. The vibraphone is recently built instrument in comparison to other percussion instruments. Its original version was built just over 100 years ago – in 1916. Although the evolution of the vibraphone is not a new subject of research in foreign literature, it is usually examined in the context of jazz performers. There are fewer works that discuss the evolution of the vibraphone in the development of various musical styles, and there are none that mention the Baltic countries, specifically Lithuania. During the research, the methods of analysis, synthesis and generalization of scientific literature and repertoires were used.

The analysis of scientific literature showed that since 1921, when the vibraphone was presented at the World Instrument Exhibition in the United States, the performance style of this musical instrument has changed significantly, both in terms of timbre and technique. In the modern world of music, the vibraphone is used not only for melodic lines, but also for accompaniment, counterpoint, rhythm and harmony, damping, sound suppression and complex pedaling. This is a modern school of vibraphone performance. Unfortunately, due to historical and political circumstances in Lithuania, the vibraphone has not become a part of the music culture and is still considered a niche instrument.

Keywords: vibraphone, evolution, musical styles, school of vibraphone performance.

Received: 2023-03-14. Accepted: 2023-03-21

Copyright © 2021 Marius Šinkūnas. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Licence, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Įvadas

Temos aktualumas. Palyginti su kitais perkusiniais instrumentais, vibrafonas¹ yra labai jaunas – jis sukonstruotas daugiau nei prieš 100 metų – 1916 m. JAV. Todėl užsienio literatūroje vibrafono evoliucija vis dar yra gana naujas tyrimų objektas. Dažniausiai ji nagrinėjama džiazio atlikėjų kontekste. C. Stallard (2015) yra trumpai pristatęs vibrafono sukūrimo istoriją ir pagrindinius vibrafonu grojusius džiazio atlikėjus: Redą Norvą, Terry Gibsą, Miltą Jacksoną, Marjorie Hyams (Stallard, 2015). J. Bladesas (Blades, 2005) gana išsamiai aptarė vibrafono pritaikymą šiuolaikinėje ir moderniojoje muzikoje, tačiau džiazio atlikėjams dėmesio beveik neskyrė. Visą vibrafono evoliucijos vaizdą susidaryti gana sunku, nes informacijos reikia ieškoti skirtingus muzikos stilius ir jų raidą pristatančiuose veikaluose. Tokių darbų, kuriuose būtų minimos Baltijos šalys, konkrečiai – Lietuva, apskritai nėra.

Šio straipsnio problemišumą suponuoja tai, kad Lietuvoje vibrafonu ir jo evoliucija nesidomėta, todėl jokios vibrafonui skirtos literatūros (nei metodinės, nei tiriamosios) nėra. Pažymėtina, kad ilgą laiką vibrafonas Lietuvoje buvo traktuojamas kaip perkusinis instrumentas, kuriuo grojama orkestruose ir mušamųjų ansambliuose, jis nebuvo laikomas visaverčiu solo instrumentu ar instrumentu, kuriuo galima groti bliuzą, swingą, bipopą, ir modernųjį džiazą.

Tyrimo tikslas – atskleisti vibrafono, kaip muzikos instrumento, evoliuciją muzikos stilių raidoje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apžvelgti vibrafono atsiradimo aplinkybes.
2. Aptarti atlikimo vibrafonu tradicijų kaitą muzikos stilių raidoje.
3. Pristatyti vibrafono atsiradimą ir raidą Lietuvoje.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros, repertuarų analizė, sintezė ir apibendrinimas.

Vibrafono sukūrimas, evoliucija ir pirmieji atlikėjai

Vibrafonas (žr. 1 pav.) apibūdinamas kaip į ksilofoną² (Feather 1957, p. 134) ar marimbą³ (žr. 2 pav.) panašus perkusinis instrumentas (Kennedy et al., 2013). Būtent marimbą galima laikyti vibrafono pirmtake, nes pirmiausiai XX a. pr. konstruktoriai norėjo pagaminti

¹ Vibrafonas yra muzikos instrumentas – mušamasis idiofonas, kurį sudaro 2 metalinių plokštelių eilės, sudėtos klaviatūros tvarka. Plokštelės sumontuotos ant specialaus vežiojamo stulelio. Po kiekviena plokštele įtaisyti rezonatoriai. Tai įvairaus dydžio vamzdeliai, suderinti su plokštelėmis (Ambrazas 2007, p. 610). Vibrafonas mušamas specialiomis vibrafonui iš ratano pagamintomis lazdelėmis, ant kurių galų pritvirtinti rutuliukai, sudaryti iš metalo balansui palaikyti, gumos ir siūlų. Išgaunamas garsas – šviesus, virpantis, pamažu užgęstantis (žr. ten pat).

² Ksilofonas – iš Afrikos arba Azijos kilęs medinis perkusinis instrumentas, Europoje žinomas nuo XVI a. pradžios. Tai medinių, vėliau ir plastikinių, plokštelių rinkinys, sukabintas virš vertikaliai išdėstytų garsą rezonuojančių vamzdelių. Plokštelės išdėstytos ir suderintos klavišinių instrumentų principu (Ambrazas 2003, p. 217).

³ Marimba – muzikinis instrumentas – mušamasis idiofonas. Ksilofono atmaina. Marimbą sudaro įvairaus dydžio ir derinimo medinės lentelės, įtvirtintos į rėmus. Lentelių apačioje įtaisyti mediniai arba metaliniai rezonatoriai. Garsas dažniausiai išgaunamas minkštomis lazdelėmis (Ambrazas 2003, p. 376).

metalinę marimbą. Kadangi metalo lydinio skambesio savybės visiškai skiriasi nuo medžio skambesio, reikėjo garso slopinimo sistemos.

1 pav. Ksilofonas

Šaltinis: ksilofonas – Visuotinė lietuvių enciklopedija (vle.lt)

2 pav. Marimba

Šaltinis: marimba – Visuotinė lietuvių enciklopedija (vle.lt)

Be to, buvo sukurtas pedalas, leidžiantis reguliuoti plokštelių skambėjimo trukmę. Tai gi pirmasis vibrafonas – metalinė marimba (angl. *steel marimba*) – pagamintas 1916 m. JAV (Beck 1995, p. 339; Blades 2005, p. 408; Kernfeld 1991b, p. 578). Jis turėjo demferavimo, pedalizacijos sistemą, garsą rezonuojančius vamzdžius. H. Winterhoffas sukonstravo vibravimo sistemą (Kernfeld 1991b, p. 578). Tai, ką sistema atlikdavo su garsu, buvo tremolo. Kadangi tremolofono pavadinimas buvo netinkamas, tais pačiais metais JAV vibrafonas buvo pristatytas kaip metalinė marimba. 1921 m. kompanija „Deagan“ sukonstravo vibrafoną, kurio demferavimo, pedalizacijos ir rezonatorių sistema nesikeičia iki šių dienų (Blades 2005, p. 408–409). Beje, 1921 m. vibrafonas dar neturėjo elektrinio motoro.

Pirmieji vibrafonai buvo vadinami anglišku žodžiu *Vibraharp* (Beck 1995, p. 339; Feather 1957, p. 134; Kennedy et al., 2013). Vėliau „Musser“ kompanija, išanalizavusi „Deagan“ vibrafoną, pradėjo gaminti klaviatūras su oktavoje F3 platėjančiomis plokštelėmis (žr. 3 pav.).

3 pav. Vibrafonas

Šaltinis: oficialus „Musser“ kompanijos puslapis: Vibraphones: Conn-Selmer, Inc

Taip nutiko todėl, kad „Musser“ kompanijos direktorius buvo vibrafonistas. Jis suprato, kad groti keturiomis lazdelėmis yra patogiau, kai oktavoje F3 yra platesnės plokštelės. 1991 m. kompaniją „Deagan“ nupirko kompanija „Yamaha“.

Muzikos stiliai ir vibrafonas iki Burtono

Pirmiausiai vibrafonas išpopuliarėjo šokių muzikoje (Blades 2005, p. 408). Pavyzdžiui, amerikiečių muzikantas Tito’as Puente’ė, buvęs ansamblio „Paradas Brodvėje“ (angl. *Paradiom in Broadway*) lyderis, sujungė mambo ir džiazio muzikos stilius.

1930 m. vibrafonas atsirado džiazio orkestruose: Loise’o Armstrongo orkestre grojo Leonelis Hamptonas, savo muzikinę karjerą pradėjęs kaip būgnininkas, o vėliau tapęs pirmuoju vibrafonistu solistu (jis vadinamas vibrafono karaliumi) (Kernfeld 1991a, p. 477). Vėliau Hamptonas vibrafonu grojo Benny’io Goodmano orkestre. 1944 m. ksilofonistas Norvo’as ksilofoną pakeitė į vibrafoną, tačiau jo grojimo stilius išliko ksilofoninis: jis nenaudojo vibrato motoro, grodavo ilgas natas tremolo, tarsi be galimybės jas iššesti mechaniniu būdu. Geriausias tokio grojimo pavyzdys yra įrašas „Aleliuja / Trankus, trankus bliuzas“ (angl. *Hallelujah / Slam Slam Blues*, 1945) (Kernfeld 1991b, p. 578).

Didelę revoliuciją vibrafono istorijoje padarė Jacksonas (Kernfeld 1991a, p. 571; Kernfeld 1991b, p. 578). Kadangi prieš pradėdamas groti vibrafonu Jacksonas ilgą laiką grojo gitara ir dainavo gospelo chore, jis norėjo, kad vibrafono atlikimas nebūtų toks mechaniškas, frazės būtų muzikalesnės, garsas – dainingesnis. Jis pirmiausiai sulėtino vibrato motorą iki minimumo (3,3 apsisukimo per sekundę, palyginti su Hamptono vibrato, kuris buvo 10 apsisukimų per sekundę) ir pradėjo groti daug minkštesnėmis lazdelėmis. Jacksono viena muzikinė frazė turėjo dinamikos niuansus nuo *fortissimo* iki *pianissimo*, ir tai buvo visiškai naujas atlikimo būdas vibrafonu (Kernfeld 1991a, p. 571; Kernfeld 1991b, p. 578). Nuo 1945 m. jis grojo su Dizzy’iu Gillespie’iu ir 1951 m. subūrė pirmąjį džiazio vibrafono kvartetą „Milt Jacksono kvartetą“ (angl. *Milt Jackson Quartet*). 1952 m. pavadinimas buvo pakeistas į „Modernaus džiazio kvartetą“ (MJQ) (angl.

Modern Jazz Quartet). Nuo 1954 m. MJQ koncertavo naktiniuose klubuose bei koncertų salėse, darė įrašus iki 1980 m. Jo koncertiniai turai po Ameriką, Aziją ir Europą labai išpopuliarino vibrafoną kaip džiaz instrumentą. Jacksono indėlis į vibrafono raidą ir jo išskirtinis atlikimo stilius, dažnai kritikų apibūdinamas kaip „švelniai tekantis“, ryškiai atsiskleidžia MJQ įrašė „Daug, daug sielos“ (angl. *Plenty Plenty Soul*, 1975) (DeMichael 1961, p. 18). Jacksonas yra pirmas vibrafonistas, profesionaliai įvaldęs bibopo muzikos stilių. Jis tituluojamas geriausiu šio stiliaus atlikėju. Ilgos Jacksono tęsiamos natos buvo labai minkštos, o tembras šiltas. Toks grojimo stilius buvo priešingybė anksčiau grojusių vibrafonistų stiliui, kurių tęsimi garsai išsiskyrė nervinga įtampa, sukelta tęsimui išgauti naudota tremolo technika.

Kita ryški ir svarbi asmenybė vibrafono raidoje yra vienintelė istorijoje moteris vibrafonistė Hyams. Ji buvo viena iš pirmųjų vibrafono solisčių Woody'io Herman'o ansamblyje „Pirmą kartą išgirstas“ (angl. *First Heard*, 1944–1945) (Kernfeld 1991a, p. 550). Hyams buvo subūrusi vibrafono trio (1948–1954). Jos dėka vibrafonas pirmą kartą suskambo žymiausioje pasaulio koncertų salėje Niujorke „Carnegie Hall“ (grojo su su Mary Low Williams ir Charlie'iu Ventura). 1949 m. Hyams pradėjo groti su Georgo Shearingo kvintetu (iki 1950) (žr. ten pat).

Amerikiečių džiaz muzikantas Teddy'is Charlesas taip pat paliko savo įspaudą vibrafono istorijoje – į džiaz muziką jis įnešė neįprastos sąveikos tarp kompozicijos ir aranžuotės (Kernfeld 1991a, p. 202).

Kitas žinomas vibrafono atlikėjas yra Bobby'is Hutchersonas, pradėjęs groti vibrafonu, kai pirmą karą išgirdo Jacksoną. 1961 m. per koncertą Niujorke Hutchersonas nustebino visiškai nauja, į jokio kito muzikanto atlikimą nepanašia grojimo maniera (Kernfeld 1991a, p. 549).

Jay'us Hoggardas – vienas iš nedaugelio koncertuojančių ir solo įrašinėjančių vibrafonistų – 1978 m. išleido „Koncertą solo vibrafonui“ (angl. *A Solo Vibes Concert*). Kaip ansamblio lyderis įrašė „Panašias dienas“ (angl. *Days like these*, 1979), „Lietaus mišką“ (angl. *Rain forest*, 1980). Taip pat dalyvavo Chicco'o Freemano ir Jameso Newtono įrašuose (Kernfeld 1991a, p. 532).

Niujorke gimęs Gibsas labai prisidėjo prie vibrafono populiarinimo ir raidos savo dažnais pasirodymais televizijoje. Be to, jis buvo pirmas vibrafonu grojantis muzikantas, koncertavęs su visų laikų geriausiu tituluojamu džiaz būgnininku Buddy'iu Richu (Kernfeld 1991a, p. 426).

Atlikimo vibrafonu techniką į naujas aukštumas pakėlė virtuozas Burton'as (žr. *Burtono stiliaus formavimasis*).

Vėliau vibrafonas pradėtas naudoti laisvojo džiaz stiliuje (angl. *free-jazz*): Waltas Dickersonas, Gunteris Humpelis, Karlas Bergeris ir Jay'us Hoggardas (Kernfeld 1991b, p. 578). 1970 m. džiazroko stiliaus (angl. *jazz-rock*) atlikėjas Mike'as Mainieris pradėjo groti elektriniu vibrafonu „Synthevibe“ (ten pat).

Burtono stiliaus formavimasis

Burtonas gimė 1943 m. Indianos valstijoje, JAV (Kernfeld 1991a, p. 172). Jo pirmoji, beje, ir vienintelė marimbos ir vibrafono mokytoja Evelin Tacker Burtoną pradėjo mokyti groti vibrafonu, kai jam buvo šešeri. Muzikinį tekstą jis buvo mokomas atlikti naudojant vienetų techniką (angl. *single stroke roll*). Iš pradžių Burtonas grojo transkripcijas, nes tuo metu (apie 1950 m.) kūrinių melodiniams mušamiesiems instrumentams buvo itin mažai. Taigi Tacker išmokytas metodas labai pasiteisino (DeMichael 1965, p. 20).

Pirmasis Burtono ansamblis buvo jo šeimos orkestrėlis. Būtent ten pradėjo formuotis ansamblio lyderiui reikalingos savybės. Vėliau Burtonas susižavėjo džiaz muzika, tačiau nežinodamas elementarios džiaz muzikos teorijos, grojo iš klausos. Pradėjęs savarankiškai mokytis džiaz improvizacijos, suprato, kad jo vienintelė žinoma atlikimo technika netinka (DeMichael 1965, p. 20).

Pamažu Burtonas pradėjo eksperimentuoti su keliais smūgiais vienoje rankoje. Dar nuo mokyklos naudojama tradicinį lazdelių laikymo būdą teko tobulinti, nes netrukus jam pasidarė sunku įgyvendinti savo muzikines idėjas. Kad vienu metu būtų įmanoma groti harmoniją ir solo bei akomponuoti sau, reikėjo bandyti į vieną ranką suimti dvi lazdeles. Taigi jis pakeitė lazdeles vietomis: vidines lazdeles padėjo į apačią, o išorines į viršų, jas sukryžiuodamas taip, kaip buvo įprasta tradiciškai laikant lazdeles (Bateson 1980, p. 27–28; Burton, 1975).

1960 m. Burtonas pradėjo groti vienoje rankoje laikydamas dvi lazdeles, t. y. jis sukūrė visiškai naują lazdelių laikymo techniką (imtį), harmonijos grojimą akordais, akomponavimą sau (Bateson 1980, p. 27–28; Burton, 1975; Mitchell 1975, p. 10). Burtono rankose vibrafonas tapo visaverčiu solo bei akomponuojančiu instrumentu. Jis sukūrė unikalią garso slopinimo sistemą (demferavimo sistemą lazdelėmis bei pirštais), padedančią keisti harmoniją paliekant skambėti kai kurias prieš tai buvusias akordo natas, pirmasis pradėjo groti vibrafonu *glissando*, sukūrė visiškai naują pedalizavimo techniką, leidžiančią išryškinti muzikines frazes (Mitchell 1975, p. 10).

Nuvažiavęs į Berklio muzikos koledžą laikyti stojamųjų egzaminų, Burtonas sužinojo, kad jo atradimai yra unikalūs ir toks grojimo stilius iki jo neegzistavo (Morgenstern 1968, p. 15). Mokydamasis Berklyje, jis tobulino savo įgūdžius, studijavo kontrapunkto, muzikos teorijos, aranžavimo ir harmonijos pradmenis (Mattingly 1999, p. 12; Suber 1972, p. 12).

1963 m. jis pradėjo groti su Shearingo kvintetu ir 1964–1966 m. buvo legendinio džiaz saksofonisto Stano Getzo ansamblio narys (Kernfeld 1991a, p. 172). Burtono atlikimo stilius galutinai susiformavo, kai jis paliko kvintetą.

Apibendrinant Burtono stilių ir jo sukurtas naujoves, galima teigti, kad geriausiai jos atsispindi įrašė „Visuomeniniuose interesuose“ (angl. *In the Publick Interest*, 1973), o labiausiai – šio albumo kūrinyje „Šokis“ (angl. *Dance*).

Vibrafono partijų atsiradimas orkestro partitūrose

Šiuolaikinėje muzikoje vibrafono partijos pirmą kartą pasirodė 1934 m. Albano Bergo operoje „Lulu“ (Blades 2005, p. 409). Vibrafonas buvo panaudotas *šio kūrinio mirties scenoje*. 1954 m. vibrafonas suskamba vokaliniam cikle „Plaktukas be šeimininko“ (pranc. *Le marteau sans maître*) (pagal René Šaro eilėraščius) – labiausiai Pierre'ą Boulezą išgarsinusiam kūrinyje. 9 dalių *kūrinys skirtas* dainininkei (altui) ir 6 instrumentams (žr. Blades 2005, p. 409). Vibrafonas skamba visose dalyse kartu su kitais instrumentais. 1961 m. Benjamino Britteno „Karo requiem“ (angl. *War Requiem*) vibrafonas suskambo kaip varpų garsai.

1965–1969 m. O. Messiaeno oratorijoje „Mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus atsimainymas“ chorui ir orkestrui (pranc. *La Transfiguration de Notre-Seigneur Jésus-Christ*, pagal Bibliją, Mišiolą ir šv. Tomo Akviniečio žodžius) vibrafonui taip pat atsirado vietos. Partitūroje yra apie 200 atlikėjų. Kūrinys sukurtas mišriam chorui (10 balsų vienai partijai), septyniems instrumentams solo (fortepijonas, fleita, klarnetas, violončelė, marimba, ksilofonas, vibrafonas) ir dideliame orkestre (Blades 2005, p. 410).

1974 m. Vagno Holmboe'o „Koncerte išilginei ir skersinei fleitoms su orkestru“ čelstos ir vibrafono garsas susilieja į vieną bendrą kartu su išilginės fleitos tembru (Blades 2005, p. 410) – taip išgautas labai mistiškas skambesys.

Visi minėtieji kūriniai įkvėpė šių dienų kompozitorius vis dažniau naudoti vibrafoną tiek simfoniniuose, tiek kameriniuose žanruose.

Vibrafonas – solo instrumentas

Kaip solo instrumentas vibrafonas suskambėdavo tai vieni, tai kitų ansamblių pasirodymuose, įrašuose, festivaliuose. Tačiau be kitų instrumentų akompanimento vibrafonas pirmą kartą suskambo 1971 m. Burtono solo albume „Pagaliau vienas“ (angl. *Alone at last*) (Brooks 2007, p. 13). Šis įrašas iškėlė pačius aukščiausius techninius, muzikinius ir interpretacijos standartus, pavyzdžiui, tokių moderniojo džiazio kūrinių, kaip Keitho Jarretto „Mėnulio vaikas / Savo ramioje vietoje“ (angl. *Moonchild / In Your Quiet Place*), Vinicius'aus de Moraeso, Tomo Jobimo „Nebėra ilgesio“ (port. *Chega de Saudade*), taip pat Swallowo „Žalieji kalnai / Pakilkite, Jos akys“ (angl. *Green Mountains / Arise, Her Eyes*), be kitų instrumentų akompanimento dar niekas nebuvo atlikęs.

Minėtieji Jarretto ir Swallowo kūriniai bei Burtono kompozicija „Saulėlydžio varpas“ (angl. *The Sunset Bell*) buvo įrašyti per koncertą Montrė džiazio festivalyje. Praėjus keletams metų po įrašo debiuto šių kūrinių transkripcijos publikuotos ir įvairiuose pasaulio universitetuose pristatytos kaip moderniausia mokymo metodika.

Vibrafonas Lietuvoje

1931 m. vibrafonas iš JAV atvežtas į Lietuvą (metais anksčiau, nei pasaulyje padarytas pirmasis įrašas vibrafonu) ir pastatytas Kauno restorane „Metropolis“. Tuo metu ten grojo

Michelio (Moišės) Hofmeklerio įkurtas ansamblis, atlikęs jo paties instrumentuotą lietuvių pramoginę ir akademinę (Juozo Gruodžio, Juozo Pakalnio, Stasio Šimkaus, Juozo Tallat Kelpšos ir kitų) muziką (VLEe). Tai buvo pirmasis vibrafonas Pabaltijo šalyse (žr. 4 pav.)

Skelbimas, „Lietuvos aidas“, 1931 04 19, Nr. 63, p. 6

4 pav. Skelbimas „Lietuvos aide“

Po Antrojo pasaulinio karo, įsigalint sovietmečiui, vibrafono raida Lietuvoje sustojo vos prasidėjusi. Tas pats 1931 m. atvežtas vibrafonas retkarčiais suskambėdavo viešumoje, pavyzdžiui, ansamblyje „Tulpė“ (1956), vėliau tapusiame Lietuvos radijo ir televizijos instrumentiniu ansambliu (žr. 5 pav.).

5 pav. Vienintelė Lietuvoje žinoma nuotrauka su pirmuoju Baltijos šalyse „Leady“ vibrafonu. Ansamblis „Tulpė“

Šaltinis: J. Snieškos archyvo nuotrauka

Taip pat vibrafonu grojo Jonas Cijūnėlis, antrasis LRT lengvosios muzikos orkestro dirigentas, multiinstrumentalistas, aranžuotojas, kompozitorius, dirigavęs, aranžavęs LRT lengvosios muzikos orkestrui, Lietuvos filharmonijos orkestrui, „Nemuno žiburiams“, neaki-vaizdziai populiarinęs džiaz bigbendo muziką visoje buvusioje Tarybų Sąjungoje. Savime suprantama, jis nebuvo vibrafonistas ir jo žinios apie šį instrumentą buvo labai ribotos.

Rytų Vokietijos instrumentai stovėjo Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje ir Lietuvos nacionaliniame operos ir baletų teatre. Į muzikos mokymo įstaigas atkeliavo dažniausiai jau sudėvėti Lietuvos nacionalinės filharmonijos instrumentai.

Iki šiol nė vienoje Lietuvos muzikos mokymo įstaigoje nemokoma groti vibrafonu atsižvelgiant į užsienio standartus, nors jis įtrauktas į mušamųjų instrumentų specialybės mokymo programas. Kaip mokymo metodai, naudojamas repertuaras nereikalauja didelių techninių galimybių ir išskirtinių žinių: džiaz harmonijos, įvairių garso slopinimo būdų lazdelėmis bei pirštais, *glissando*, pedalo naudojimo ne tik garsui nuslopinti, bet ir artikuliacijai. Groti mušamųjų ansambliuose ir orkestre, atliekant nesudėtingas kompozicijas ar transkripcijas, tokių žinių pakanka. Tačiau nei metodika, nei pasenęs repertuaras neatitinka pasaulinių tendencijų. Net ir profesionaliuose kolektyvuose vibrafonu nėra grojama taip, kaip reikalauja šio instrumento charakteristika, t. y. bandoma pritaikyti kitų mušamųjų instrumentų grojimo techniką.

Tikėtina, kad dabartinė situacija susiklostė todėl, kad Lietuvoje vibrafonas niekada nebuvo laikomas visaverčiu solo instrumentu.

Išvados

1. Galima teigti, kad vibrafonas buvo sukurtas atsitiktinai: eksperimentuojant su esamais perkusiniais instrumentais ir naujomis medžiagomis.
2. Vibrafonas nuo 1932 m., kai buvo padarytas pirmasis įrašas, nuosekliai buvo naudojamas visuose džiaz stiliuose. Būtent džiaze atlikimo evoliucija akivaizdžiausia: grojimas dviem lazdelėmis pritaikant apie kitus instrumentus turimas žinias buvo pakeistas grojimu keturiomis lazdelėmis, taip pat sukurta tik vibrafonui būdinga garso išgavimo ir slopinimo technika. Šiuolaikinėje muzikoje atlikimas vibrafonu evoliucionavo nuo nepaslankios varpų imitacijos (dviem lazdelėmis) iki paruošto vibrafono, sudėtingų techninių užduočių atlikėjui.
3. Faktas, kad į Lietuvą vibrafonas atvežtas anksčiau nei pasaulyje buvo padarytas pirmas įrašas vibrafonu, užsienyje nėra žinomas. Taip pat kaip ir faktas, kad Lietuva buvo pirmoji Pabaltijo šalis, įsigijusi šį instrumentą.
4. Lietuvoje dėl susiklosčiusių istorinių ir politinių aplinkybių vibrafonas netapo visaverte muzikos kultūros dalimi.
5. Vibrafonisto specialybės pokario Lietuvoje ir sovietmečiu nebuvo – nesudėtingas partijas atliko kitų specialybių instrumentalistai. Tuo metu į Lietuvą buvo vežami nekokybiški Rytų Vokietijoje gaminami instrumentai.

Literatūra

1. Ambrazas A. J., 2003, *Muzikos enciklopedija* 1. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
2. Ambrazas A. J., 2007, *Muzikos enciklopedija* 3. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
3. Bateson M., 1980, Gary Burton: 4 Mallet Master. *Jazz Journal International*, 33(8), 27–28.

4. Beck J., 1995, *Encyclopedia of Percussion*. New York, London: Garland Publishing.
5. Blades J., 2005 (5th ed.), *Percussion Instruments and their History*. London: The Bold Strummer.
6. Brooks Ch. B., 2007, An Analytical Approach to Vibraphone Performance through the Transcription and Analysis of Gary Burton's Solo on Blue Monk. Baton Rouge, LA: Louisiana State University.
7. Burton G., 1975, *Four Mallet Studies*. Boston: Berklee Press Publications.
8. DeMichael D., 1961, *Jackson of the MJQ*. *Down Beat* 29(14), 18.
9. DeMichael D., 1965, Gary Burton: Portrait of the Artist as a Young Vibraphonist. *Down Beat* 32(16), 20.
10. Feather L., 1957, *The Book of Jazz: A Guid to the Entire Field*. New York: Horizon Press.
11. Kennedy J. et al., 2013, *The Oxford Dictionary of Music*, Oxford: Oxford University Press.
12. Kernfeld B., 1991a, *The New Grove Dictionary of Jazz* 1. London, New York: Grove's Dictionaries.
13. Kernfeld B., 1991b, *The New Grove Dictionary of Jazz* 2. London, New York: Grove's Dictionaries.
14. *Lietuvos aidas*, 1931-04-19, 63, 9.
15. Mattingly R., 1999, Gary Burton: Innovators of the Vibraphone. *Percussive Notes* 8, 12.
16. Mitchell C., 1975, Gary Burton: Four Mallet Candor. *Down Beat* 13(19), 10.
17. Morgenstern D., 1968, Gary Burton: Upward Bound. *Down Beat* 35(16), 15.
18. Suber Ch., 1972, Gary Burton's Back Home Bag. *Down Beat* 39(3), 12.
19. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. <https://www.vle.lt>